Ex Libris Nicolai

1776

M O W A

JASNIE WIELMOZNEGO JMCI PANA

MAXYMILIANA

SIERAKOWSKIEGO

PODKOMORZEGO Y POSŁA WOIEWODZTWA PŁOCKIEGO

NA SESSYI SEYMOWEY

DNIA 4. OCTOBRIS MIESIĄCA 1776. MIANA.

NAYIASNIEYSZY KROLU PANIE MOY MIŁOSCIWY.

PRZESWIETNE RZPLTEY ZKONFEDEROWANE SEYMUIĄCE STANY.

POwſzechnym wſzyſtkich Statyſtow ieſt to rozumieniem, że te ſą naypryncypelnieyſze prawdziwey wolności dla Narodow znaki, te ſą fundamentalne podpory, na ktorych wolność wſzyſtkich zawiſła Obywatelow: Gdy Narod cały przez wybrane oſoby wſpolnie piſze ſobie y ſtanowi prawa; gdy do zachowania y exekucyi Praw uſtanowionych ſami Obywatele obieraią dozorcow y Sędziow, gdy według potrzeby y okoliczności cały Narod uſtanowione Prawa odmieniać, y poprawiać może ku lepſzemu Oyczyzny dobru; gdy ſam tylko Narod woynę wypowiadać, pokoy zawierać, podatki układać, y one powiękſzać, lub umieyſzać może.

Te to ſą zaiſte prawdziwey wolności zaſzczyty, te to ſą nayokazalſze dowody, że Narod nie utraca wolności, poki takowych używa Przywileiow. A gdy znam ſię bydź teraz w tey tu świątnicy reprezentuiącym z Woiewodztwa mego liczną część wolnego Narodu, niech mi ſię godzi zażyć ſamowładztwa wſpoł Obywatelow moich do materyi wolności gruntuiącey y do rezolucyi przychodzącey.

Poznaie to w prawdzie Woiewodztwo moie że bez podatkow, ani całość Kraiu, ani rząd dobry, ani wolność Rzepltey utrzymać ſię nie mogą. Gotowi ſą Obywatele, iako dobrzy Synowię udzielać Maiątkow ſwoich dla Ma-

ſki Oyczyzny; ale też oraz pragną tego, aby ta Matka nie była rozrutna, aby pracy Synow ſwoich nie traciła prożno, aby dochodow publicznych na prywatne nieobracała zyſki.

Seym oſtatni uczynił wſtrent wielki całemu Narodowi do zezwolenia na potrzebne nawet y nieochybne podatki, kiedy milionowe poczynił darowizny, milionowe powyznaczał penſye.

Nie mam Ja przeto od Woiewodztwa mego tey udzieloney mocy, abym na powiękſzenie podatkow pozwalał; wſzakże powiękſzą ſię tym ſamym, gdy nie potrzebne odcinaią ſię wydatki.

A powiękſzą ſię ieſzcze tym bardziey, gdy zachowana będzie ſprawiedliwość w powroceniu tego, co kto ſobie nieſprawiedliwie przywłaszczył, a przeto gurować dozwolił ſwey ambicyi nad rowność wynoſząc ſię.

Niech więc Kancellarye nayprzod przeſzło-Seymowe zdadzą ściſły rachunek z wyciśnionych od Obywatelow za ſprawiedliwość nieſprawiedliwych zbiorow, ile że iuż onegdayſzym Prawem uchylone zoſtały, naywięcey koſztowne Kommiſſye. Niechay ta mamona *iniquitatis* idzie pod konfiſkatę do ſkarbu publicznego na wzaiemną daiących y odbieraiących karę. Przybędzie y z tego iakowy Milion do Skarbu, a uczyni ſię oraz tama w przyſzłe czaſy podobnym zyſkom; zetrze ſię plama, ktorą gazety nawet Cudzoziemſkie czernić zwykły naſz Narod, iako to y świeżo czytać można w gazecie Barańſkiey przed tygodniowey *ſub* N^ro^ 73. przyſtoſowane komuś z przeſzłego Seymu Wirgiliuſza wierſze (*) *Vendidit hic Auro Patriam Dominumque potentem, impoſuit, fixit leges pretio, atque refixit.*

Iże zaś nieprywatnym iakowym mowię to duchem, ale dopełniaiąc obowiązku Inſtrukcyi moiey, dla okazania woli pozoſtałych Braci w Domach punkt 17. teyże Inſtrukcyi przeczytam.

Miłościwy Krolu widziſz W. K. Mć Pan naſz Miłościwy z przeczytaney inſtrukcyi, z iaką wolnością cześć ta Narodu Tobie wiernego w Woiewodztwie Płockim poſtempuie ſobie, gdzie idzie o prerogatywę prawdziwey wolnosci; iak Obywatele naſi przykładaliby ſię chętnie do zbogacenia ſkarbu publicznego, aby tylko na dobro Rzpltey był zawſze obracany.

Używaſz wprawdzie W. K. Mć Pan naſz Miłościwy wſzelkich y nayprzyzwoitſzych do tego śrzodkow, aby Narod nie doznawał ciężaru podatkow, a te ktore ſkłada, iſtotną tylko okazywały ſię potrzebą.

Jeſt oczywiſtym w tey mierze troſkliwości Oycowſkiey W. K. Mci Pana mego M. dowodem powtornie zmieyſzonych expens Cywilnych podana Tabella, przeciwko ktorey nie mam co mowić, kiedy approbuiące onęż W. K. Mci Pana mego Miłościwego uſłyſzałem zdanie.

Zważaiąc iednak, że na penſyą na przykład 40. lub 60. tyſięcy ſkładać ſię muſi kilka tyſięcy Goſpodarzow; A każda płaca mieć powinna proporcyą do pracy. Dozwol więc Miłościwy Krolu, aby zapatrzywſzy ſię na wyznaczenie penſyi dla Marſzałka y Prezydenta Trybunalſkich, w Magiſtraturze *ultimæ inſtantiæ* nieuſtannie y koſztownie przez Mieſięcy 16. pracuiących; Wielcy także y godni Mężowie Miniſtri *Status* tym przykładem, ſami ſobie umieyſzyli penſyi przeznaczonych. Y ſpodziewać ſię należy, że tę dla Oyczyzny miłą uczynić zechcą ofiarę, a tak wyſtarczy rekompenſa, y dla Naywyżſzey Magiſtratury Rady Nieuſtaiącey, gdzie maiące ſię znaydować Oſoby czeka nie mała praca.

(*) Enei lib: 17.

Kiedy

Kiedy wſzakże y tak brakuie ieſzcze miliona kilka kroć ſtotyſięcy, do zrownania expenſy z perceptą; Niech mi ſie godzi wyſzukać takowego przychodu bez uciſku Obywatelow z publicznego ſkarbu nie profituiących.

A nayprzod ieſt Prawo Seymu 1764. aby co pięć lat luſtracya Staroſtw naſtępowała dla wyprowadzenia ſprawidliwey Kwarty; Stawam więc przytym prawie, y dopominam ſię exekucyi onegoż, a tym ſamym przybędzie do Skarbu znaczna kwota; bo wiem dobrze, że y pierwſze luſtracye po wielu mieyſcach niedokładne były.

Wſzakże otrzymane *Emfiteuſes* na przeſzłym Seymie, aby oraz ſkaſſowane zoſtały ieſt konieczną potrzebą, y ogolnym całego Narodu żądaniem, bo to wſzyſtkie podobno zawieraią Inſtrukcye: Ale y nie rościągam ſię w tey mierze z dyſkurſem, gdyż to iawno ieſt, iaką ſzkodę też *Emfiteuſes* uczyniły. y prywatnemu Obywatelowi y publicznemu dobru.

Papier także ſtemplowany przynioſłby był więcey do ſkarbu intraty, gdy by ſprawiedliwiey podatek ten każdego Obywatela dotykał. Napiſano w Konſtytucyi Seymu zeſzłego N^{ro} 7mo *Arkuſz papieru na extrakt na ktorym wyrażona będzie Summa od* 1000 do 5000. *Zł: ab hinc Zł:* 3. Zdaie ſię tedy że y w tym uciążyć chciano, tylko uboższych Obywatelow, ktorzy naywięcey na takowe Summy zawieraią tranzakcye; a ktorzy ſtotyſięczne lub millionowe Summy do Akt publicznych wpiſuią, nie maią doznawać cięższkości? Niechże y tu naſtąpi ſprawiedliwość, a zaraz przybędzie podatku. Sądziłbym przeto rzeczą ſłuſzną y użyteczną poprawić wzmiankowanego punktu tym ſpoſobem: Ażeby ogolnie na wſzelkie extrakty z Kancellaryi wychodzące papier opłacał ſię, iako ieſt wyrażono *ſub* N^{ro} 1mo, po groſzy ſrebrnych dwa, a zaś od wprowadzenia iakichkolwiek zapiſow do Xiąg publicznych, niech zapiſuiący czyli tranzakcye zawieraiący płaci groſz ſrebrny od Tyſiąca Złot. Jako bowiem nie będzie na ten czas przykro obywatelowi od piąciu Tyſięcy zapłacić pięć groſzy ſrebrnych od 10. Tyſięcy Złot: 2. y puł, tak maietnieyſzemu w tey proporcyi niech nie będzie trudno zapłacić od ſta tyſięcy ſto groſzy ſrebrnych, a czterechkroć ſtotyſiecy Zło. ſto Złotych y tak daley.

Ani zaś niech ſię nie wydaie żadna trudność w wybieraniu takowego podatku, gdyż za małą rekompenſe Suſceptanci czyli Regenci Kancellaryi łatwo podeymą ſię takowey exekucyi, y co mieſiąc czynić mogą rachunek z Aktow publicznych oddaiąc zbior ten do ſkarbu Rzpltey.

Znalazłbym Ja ieſzcze obfite zrzodło do powiękſzenia intraty publiczney, gdybym delikatnych uſzu, dyſtyngwowanych Obywatelow, ktorych to intereſſować może, prawdą nieobraził; aleć wolność mowienia, y moim zdaniem ſprawiedliwość intereſſu z uſt wyciąga mi ſłowa.

Jeſtem tedy w tym rozumieniu że nic dla Kraiu pożytecznieyſzego być nie może iako ludność w Miaſtach, kwitnący handel, wydoſkonalone rzemioſła. Wypływać z tąd zaiſte zwykły wielkie dla Kraiu pożytki; wſzakże pożytki te nie dla prywatnych Oſob, ale nayprzyncypalniey dla Skarbu publicznego bydź powinny.

I tak ſzczegulnie co do ludności. W pryncypalnych Miaſtach Kraiu naſzego przez rozmaite ziazdy czynią wſzyſcy Obywatele ſkładkę ku zbogaceniu mieſzkańcow Miaſta, wnoſząc dochody ſwoie na rożne wydatki. Prywatni Obywatele naywięcey profituią z tego, iako to naprzykład ktorzy ſobie pofundowali Browary, a z tych znaczne odbieraią intraty. Jeżeli za tym nie maią ſzczegulnieyſzego do takowey propinacyi prawa y Przywileiu; ieżeli Propinacya nie ieſt

uſtanowiona na ogolny Miaſta całego pożytek, niechby raczey na Skarb publiczny całkowicie obrocona była, a nie będzie potrzeby rościągać na Wſie czopowego.

Kommiſſya Skarbowa potrafiłaby zapewne rozradzić dobrze y pożytecznie takowy prowent, ktorey nie będzie trudno dobrać nawet Oſob do dzierżawienia propinacyi, y takowi prędzey ſię znaydą niż do Czopowego.

Przybyłby ztąd nie ieden milion do Skarbu Rzpltey, a Obywatelom po całym Kraiu ſtałaby ſię wpodatkowaniu folga. Mogłaby zaś nawet y Cześć iaka prowentu takowego obrocona być na niektore potrzeby Miaſt, aby tym lepiey kwitneły, y pożytek Kraiowi wydawały, iako y na ſprawiedliwą rekompenſę Staroſtom ieżeli gdzie Prawo do propinacyi maią.

Znam ia to że wnieſienie moie może niepodobać ſię odbieraiącym zyſki z propinacyi w tym tu ſamym ſtołecznym Mieście, ale ſpodziewam ſię, że iako gorliwi o dobro publiczne Obywatele, chętnie zechcą takową dla Oyczyzny uczynić ofiarę.

Nakoniec niech Skarb publiczny odbiera wſzyſtkie y całkowite pożytki z tego co nie ieſt do życia ludzkiego y wygody przyzwoitey iſtotnie potrzebne. Niech zbytki we wſzyſtkim uſtaną; niech tyle za granicę z Kraiu nie wychodzi pieniędzy, ktore ſię wracać nie mogą: A tak napełniać ſię będą ſkarby publiczne, lud Ubogi nie będzie ściśniony, a Narod w potomne wieki nazywać będzie W. K. Mość Pana mego miłościwego Wielkim Krolem.

Maiąc zaś Proiekt do Kommiſſyi przyſluſowany ten do laſki oddaię y o przeczytanie Onegoż doprаſzam ſię.

Kolossy choc naytrwartsze Czas niszczy
z Serc kolossu w Potomkach = daleki
niedbałości
Pamięcy y wdzięczności dla naszego Krola
Ktorego uszczęśliwiać Naród była wola,

1790.

Jan. Jedani. Kupiec. wina. wengerskiego. Die 6. wrz

25.000 —